

УДК 37.014

**ОСОБЛИВОСТІ УРЯДОВОЇ ПОЛІТИКИ В ГАЛУЗІ ПРИВАТНОЇ ОСВІТИ АНГЛІЇ
(80-ті роки XX ст. – початок 90-х рр. XX ст.)****Н.В. Яременко⁵**

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри англійської мови для технічних та агробіологічних спеціальностей, Національний університет біоресурсів та природокористування України
e-mail: iaremenko.nv@gmail.com

**ОСОБЕННОСТИ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ПОЛИТИКИ В ОБЛАСТИ ЧАСТНОГО
ОБРАЗОВАНИЯ АНГЛИИ (80-е гг. XX ст. – начало 90-х гг. XX ст.)****Н.В. Яременко**

кандидат педагогических наук, доцент кафедры английского языка для технических и агrobiологических специальностей, Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины

**THE PECULIARITIES OF STATE POLICY IN THE FIELD OF PRIVATE EDUCATION IN
ENGLAND (the 80th of XX century – beginning of the 90th of XX century)****Natalia Iaremenko**

PhD (Pedagogy), associate professor of the department of English for Technical and Agrobiological Specialities, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

У статті проаналізовані основні особливості урядової політики в галузі приватної освіти в Англії впродовж періоду 80-х років XX ст. – початок 90-х рр. XX ст. Досліджені результати освітніх реформ та прийнятих законів та їх вплив на розвиток приватної освіти.

Ключові слова: *приватна освіта, Англія, урядова політика, закон, реформи.*

В статье проанализированы основные особенности государственной политики в области частного образования в Англии в течение периода 80-х годов XX ст. – начало 90-х гг. XX ст.. Исследованы результаты образовательных реформ и принятых законов и их влияние на развитие частного образования.

Ключевые слова: *частное образование, Англия, государственная политика, закон, реформы.*

The article deals with the main features of the state policy in the field of private education in England during the period of the 80s of the XX century - the beginning of the 90s of the XX century. The results of educational reforms and the adoption of laws and their impact on the development of private education have been examined.

Keywords: *private education, England, state policy, law, reforms.*

Удосконалення організації й діяльності вітчизняної приватної школи, що активно увійшла до національного освітнього простору, зумовлює увагу до зарубіжної освіти. У цьому плані особливий інтерес становить приватний сектор освіти Великобританії, чий багаторічний досвід, заслужена популярність і престижність визнані й високо оцінені світовою спільнотою. Процес становлення і розвитку недержавної форми освіти в Англії має свою історію. Отже, вивчення здобутків минулого в цій царині набуває актуальності.

Аналіз публікацій свідчить про те, що проблему діяльності приватних навчальних закладів сучасної Великобританії відображено в працях багатьох науковців (А. Сбруєва, О. Галус, І. Абакумова, С. Кодрле, С. Кулик та ін.) Проте, питання урядової політики а галузі приватної освіти так і не були систематизовані і не стали предметом спеціального дослідження.

⁵ © Яременко Наталія Віталіївна, 2015

Ліцензується на умовах Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International (CC BY-NC-SA 4.0)

Мета статті – дослідити і визначити особливості урядової політики в галузі приватної освіти в Англії (80- роки ХХ ст. – початок 90-х рр. ХХ ст.)

Зміни в освітній політиці Великої Британії на початку 80-х рр. ХХ ст. проходили під керівництвом консервативного уряду, який очолила М. Тетчер у 1979 році. «Суть нашої політики в тому, щоб кожен, хто має дохід, став власником, ми будемо демократію власників», – наголосила прем'єр-міністр. Отже, концептуальною ідеєю нового уряду стало звернення «до істинних цінностей британського суспільства»: прагнення до індивідуального успіху, пошанування закону, релігії, засад сім'ї, сприяння збереженню й примноженню національної величі Британії [6].

Важливу роль у реформуванні приватної освіти й відновленні її престижу в Англії відіграли реформи, що були проведені в галузі освіти у 80-х рр. ХХ століття. Так, одним із перших урядових актів, що був прийнятий на початку досліджуваного етапу та який значно вплинув на розвиток приватного шкільництва у Великій Британії став закон «Про освіту» 1980 року, в межах якого було розроблено схему підтримки шкільних місць (Assisted Places Scheme). Згідно положень вищезазначеного документа у батьків з'явилася можливість переводити дітей із звичайних шкіл до «незалежної школи» з частковим або навіть повним покриттям платні за навчання коштами уряду. Отже, на відміну від чинної раніше «королівської стипендії», що видавалася незалежними «великими» школами кращим учням, ініціатива підтримки талановитої учнівської молоді виходила вже від держави. Зазначимо, що 400 незалежних шкіл, які взяли участь у програмі державних субсидій для навчання здібних дітей із малозабезпечених родин, одержали близько 130 мільйонів фунтів стерлінгів на рік. У середньому в кожній такій школі було 15% учнів, навчання яких оплачувала держава, а всього на ці гроші навчалася 40 тисяч підлітків із середніх і нижніх соціальних прошарків [8].

Установлено, що з прийняттям вищезазначеного акту в Англії розпочався й процес розширення повноважень батьків. Так, щонайменше двоє батьків мали входити до керівного складу школи; їм надавалося право вибирати школу та право подавати скаргу, якщо їм відмовляли тощо [6].

Проведене дослідження дозволяє стверджувати, що на відновлення престижу приватного шкільництва в Англії у межах виділеного нами етапу вплинув й інтенсивний розвиток міжнародних відносин. Батьки, яким доводилося виїжджати з країни на довгий час, зіткнулися з проблемою влаштування дітей. Тому, компанії, в яких вони працювали, всіляко підтримували рішення своїх працівників віддавати своїх дітей у приватні школи-пансіони. Закріпленню позицій приватних навчальних закладів на ринку освітніх послуг в Англії у виділений нами перший період сприяло також створення й розвиток кадетських організацій CCF – добровільних організацій, діяльність яких була побудована на основах військової підготовки. Зазначимо, що такі організації з'явилися в кожній другій приватній школі [2, с. 107].

Курс реформування освітньої галузі було продовжено й Кеннетом Бейкером, який змінив Кейта Джозефа на посаді секретаря у справах навчання у травні 1986 року. Зазначимо, що вже в перший рік свого головування К. Бейкер прийняв два закони про навчання. Першим став Закон про освіту, що був прийнятий у липні 1986 року та на сторінках якого було розглянуто деякі гранти на навчання та заходи щодо об'єднання витрат місцевих органів влади. Другий закон, прийнятий у листопаді 1986 року, впроваджував пропозиції, викладені у Білій книзі «Кращі школи» 1985 р., які були стисло викладені у буклеті DES «Кращі школи: Стислий огляд». Зазначимо, що його положення ще більше зменшили важливість місцевого управління у справах освіти (LEAs) та надали центрального значення Департаменту та навчальним закладам. Згідно новел вищезазначеного акту збільшувалася компетентність керівників у складанні навчальних планів, у питаннях дисципліни та підборі кадрів. Центральну роль відігравав голова навчального закладу, який обирався для виконання специфічних обов'язків, до яких належало, між іншим, «установлення та організація світського навчального плану»,

право виключати учнів. У контексті аналізу досліджуваної проблеми привертають увагу також наступні положення документа, як-от:

- §§ 1-2, 3-8, згідно яких у кожній школі мав бути створений керівний орган у складі якого кількість батьків мала дорівнювати кількості керівників освітнього закладу; до його складу також мали бути включені штатні керівники та інші представники бізнесу та промисловості. Зазначимо, що в Білій книзі «Кращі школи» було запропоновано ввести більшість батьків, але ця пропозиція зазнала поразки;
- §§ 17-19, які зобов'язували керівництво кожного навчального закладу мати статут навчальної політики у письмовій формі; розроблену «політику» з питань статевого виховання, яке, за умови його обов'язкового викладання, мало спонукати учнів «мати відповідну повагу до моральних цінностей та подружнього життя» (§ 46);
- §§ 20, 30, 31 зобов'язували керівників надавати батькам інформацію про навчальний план, щороку звітувати та проводити щорічні батьківські збори;
- §§ 23, 24, 26 презентували нові правила процедури виключення учнів, їхнього відновлення, повернення та оскарження тощо [6].

Отже, проведений науковий пошук дозволяє стверджувати, що реформа 1986 року офіційно утвердила участь громади в управлінні школою через уведення в школі керівного органу – governing body – опікунської чи піклувальної ради, до якої входять батьки, директор школи, представники вчительського колективу, бізнесових структур, місцевої громади та місцевого органу освіти (LEA). Рада стає своєрідним контрольним органом, що може здійснювати зовнішню інспекцію школи, її фінансовий аудит, приймати на роботу працівників та ініціювати зміну статусу школи (запровадити статус грантової (до 1997 р.) або спеціалізованої школи) [1, с. 40–43].

Радикальні перетворення в освіті Англії були продовжені й Актом Бейкера, що був прийнятий урядом М. Тетчер 1988 року. Реформа, провідною ідеєю якої стало забезпечення високої якості освіти через введення освітніх стандартів та запровадження ринкових механізмів в освітню сферу (вільного вибору школи, їх диференціації та інформаційного забезпечення, конкурентної боротьби за «клієнта» між навчальними закладами), здійснювалася на основі синтезу неоконсервативної та неоліберальної освітньої ідеологій. Отже, наступний важливий крок у реформуванні системи освіти в Англії в цілому й приватного сектора зокрема, було зроблено 1988 року. Положення прийнятого «Акту про реформу освіти» сприяли розвитку ринку освітніх послуг, розширенню можливості вибору батьками шляхів освіти для їх дітей. У переліку змін, що відбулися після ухвалення вказаного документа, слід назвати введення в дію Національного навчального плану (National Curriculum); затвердження нових типів шкіл; організацію комісій по перегляду змісту основних шкільних дисциплін тощо.

Установлено, що положення Закону 1988 р. встановили десять обов'язкових предметів для початкових і неповних середніх шкіл: англійську мову і літературу, математику і предмети природознавства (вони об'єднані у Великобританії в єдиний предмет, іменованій Science, який включає біологію, хімію і фізику), а також технологію, інформатику, історію, географію, сучасну іноземну мову (в більшості випадків – французька) і мистецтво. За положеннями законодавчого акту батьки отримали право звільняти свою дитину від вивчення релігії, яка зберегла свої позиції навчального предмета.

Закон також створив школи, що підтримувалися грантами (GM), в яких було дозволено вибрати до 10% своїх учнів на основі їх здібностей, а також Міські Технологічні Коледжі, – перша спроба щільно зблизити приватний сектор із державним, оскільки такі навчальні заклади частково спонсорувалися за рахунок приватного бізнес-сектора.

Зазначимо, що К. Бейкер представив міський технологічний коледж як проміжну установу між державним та незалежним сектором. Аргументуючи свої дії міністр повідомив TES (Times Educational Supplement): «Зараз ми маємо десь сім відсотків у незалежному секторі, які вірогідно зростуть до

десяти, а з іншого боку, величезні 93% у державному секторі, ... я гадаю, і це дуже дивно для британської системи освіти, що не вистачає чогось посередині... Як я вже зазначив, міські технологічні коледжі є якраз такою проміжною установою. Мені б хотілося утворити набагато більше таких проміжних установ, щоб створити більший вибір, більше розмаїття. На мою думку, гадаю, батьки також поділяють цей погляд» [6]. Виявлено, що урядом країни планувалося відкрити сто коледжів по всій країні, кожен із яких фінансувався б «спонсорськими внесками» з боку бізнесу. На практиці ж було створено лише декілька таких коледжів.

Важливу роль у подальшому просуненні приватної освіти в Англії відіграв також акт «Про дітей», що був прийнятий британським урядом 1988 року. Згідно з положеннями цього документа, кожна дитина, що прибула для навчання в Об'єднане Королівство без батьків на термін більше 12 тижнів, мала мати опікуна, на якого покладалася юридична відповідальність за дитину. Ця особа мала призначатися батьками офіційно. Зазначимо, що опікуном міг бути другом сім'ї, родичем або знайомим, який може взяти на себе відповідальність за дитину. Проведене дослідження дозволяє визначити головні обов'язки, що покладалася на опікуна. Серед них: допомога в адаптації дитини до нових умов життя; здійснення постійного контакту зі школою й батьками дитини; відвідини батьківських зборів школи; вирішення проблем, що пов'язані зі здоров'ям і перебуванням дитини у закладі; стеження за успіхами в навчанні й ухвалення, якщо потрібно, додаткових заходів; організація мешкання й дозвілля дитини під час канікул і вихідних днів, зустріч в аеропорту, трансферів, супроводи тощо; надання батькам фінансових звітів фінансових витрат дитини тощо [3].

У процесі наукового пошуку виявлено, що важливу роль у розвитку приватного сектора освіти в Англії на початку 90-х років зіграла Національна комісія освіти, головою якої став лорд Дж. Волтон. Комісією була проведена робота за визначенням політики в галузі освіти, підсумком якої стала доповідь «Учитися досягати успіху» («Learning to Succeed») із підзаголовком – «Радикальний погляд на освіту сьогодні і стратегія на майбутнє» (1993г.). Її аналіз дозволяє стверджувати, що його зміст у цілому і назва, у тому числі, були співзвучні відомій доповіді ЮНЕСКО (МБП) «Вчитися бути» від 1977 р., у якому також указувалося, що необхідно виховувати, навчати й готувати учнів не тільки до «буття», але й до досягнення успіху. У доповіді підкреслювалося, що знання й уміння їх застосовувати стали центральними у досягненні успіхів як в економіці, так в особистому і громадському добробуті. Об'єднаному Королівству Великобританії, як підкреслювалося на сторінках прийнятого документа, слід добитися великих досягнень у галузі освіти й підготовки кадрів для того, щоб відповідати світовим стандартам. Заставу життєвих успіхів автори доповіді вбачали в упевненості у своїх силах, яка мала культивуватися з найранішого віку [9].

У 1988 року був зроблений ще один крок на шляху до демократизації «незалежних шкіл». У цей час було ухвалено рішення про створення Управління стандартів в системі освіти, на яке була покладена відповідальність за інспекцію «незалежних» і державних шкіл. Зазначимо, що Управління розпочало свою роботу 1992 року й зробило внутрішнє життя «незалежних шкіл», доступного для широкої громадськості.

Отже, офіційна урядова політика Великої Британії кінця 80-х – початку 90-х рр. XX ст., як зазначають С. Мачин та Дж. Вілсон, після того, як англійська шкільна система перейшла на квазі-ринок, була спрямована на розширення вибору, збільшення конкуренції й підвищення ролі ринку [5]. Зауважимо, що 1993 року положеннями Акту «Про освіту» було встановлено стандарт (вимоги) до проспектів і буклетів, що видавалися навчальними закладами, а також наголошено на тому, що подані у проспектах показники мали бути «реально існуючими». За виконанням указаних вимог мали слідкувати королівські інспектори. Наголосимо, що школам заборонялося брати участь у рекламуванні проспектів, оскільки подібне передбачає стягнення штрафу за грубе порушення вимог добропорядної конкуренції. Отже, навчальні заклади зобов'язувалися нести відповідальність за достовірність

відомостей про свій «товар», а це дозволяє стверджувати, що вищеназваний Акт, по суті, є законом про захист прав споживачів освітніх послуг.

Проведене дослідження дозволяє стверджувати, що важливу роль у розвитку недержавного сектора освіти в Англії у 90-х рр. XX ст. відіграв закон «Про освіту» 1996 р., який замінив положення Закону 1944 року. У законі було дано визначення суті поняття «приватний навчальний заклад» (§ 1.2), чітко визначено порядок його реєстрації. Зокрема, у законодавчих новелах наголошувалося, що всі приватні школи, в яких більше п'яти учнів у віці до 16 років, зобов'язані пройти реєстрацію у Департаменті освіти і працевлаштування (DfEE — Department for Education and Employment). Зазначимо, що така вимога означала, що при визначенні навчальної програми школи мали слідувати державним нормативам.

У цьому ж році було прийнято Закон про Інспекцію Шкіл, за положеннями якого була введена система інспекції шкіл. Зауважимо, що у новоприйнятому акті були об'єднані деякі положення Закону про Освіту (Школи) від 1992 року і Розділ V Закону про Освіту від 1993 року. Так, Закон про освіту 1992 року передбачав створення Комітету зі стандартів освіти, до складу якого ввійшли приватні особи, які наділялися правом інспектувати школи та оприлюднювати звіти по окремим навчальним закладам. Кожна команда інспекторів мала мати у своєму складі щонайменше одного члена «без особистого досвіду управління навчальним закладом або викладання» (включаючи членів адміністрації і помічників-волонтерів). Таких інспекторів називали «непрофесійними». Очолював інспекцію зареєстрований інспектор-керівник, який мав забезпечувати укомплектованість групи, що створювалася для перевірки навчального закладу; компетентність та ефективність кожного її члена. Зауважимо, що склад інспекторської групи й кількість днів, для перевірки школи були різними, проте інспекторська група, яка проводить перевірку великих середніх шкіл може включати до 15 членів і більше, а сама перевірка може тривати до тижня.

Установлено, що Правила перевірки навчальних закладів, які були визначені в законі застосовувалися не тільки для всіх субсидійованих шкіл, міських технічних коледжів, міських коледжів мистецтва, а й для спеціалізованих шкіл, що не отримували підтримки від уряду. Так, Розділ 10 Закону зобов'язав Головних Інспекторів Її Величності (НМСІ) інформувати міністра про: якість освіти, що надається школами; стандарти освіти, досягнуті у них; якість керівництва й управління в цих школах, з включенням інформації про те, чи доступні фінансові ресурси цим школами і чи ефективно вони розпоряджаються ними; духовний, моральний, соціальний і культурний розвиток учнів. За положеннями документа всі школи мали пройти перевірку хоча б раз у шість років, відраховуючи від кінця навчального року, коли вони проходили перевірку востаннє.

У коло предметів, що перевіряли інспектори входили: документальні свідчення (дані про характеристики й оцінки, про самоперевірку школи, плани розвитку, проспект і розклад, звіт моніторингу LEA, опити батьків тощо). Інспектори також наділялися правом стежити за проведенням уроків і за роботою учнів; спілкуватися з учнями; вести бесіди з учителями, членами адміністрації, батьками й іншими людьми, залученими до роботи у школі.

Установлено, що результати перевірки мали надаватися директору й адміністративному органу у формі доповіді, а також у формі публічного документа – Повного інспекторського звіту, який розміщувався на сайтах Ofsted. Зауважимо, що адміністративний орган мусив організувати надання звіту призначеним особам і органам, а також усім батькам учнів у вигляді резюме [4].

Висновки. Таким чином, проведений науковий пошук дозволяє стверджувати, що прийняті у Великій Британії у 80-х – на початку 90-х рр. XX ст. закони значно вплинули на збільшення кількості приватних шкіл в Англії; створили можливості введення нових видів приватних фінансових ініціатив і державно-приватного партнерства. Заходи, що були проведені урядом, позитивні зміни в устрої й поступова демократизація незалежних шкіл призвели до того, що більше половини опитаних у процесі

дослідження цього періоду, схвалювали їх діяльність і менше третини повідомляли про необхідність закриття приватних шкіл [2, с. 149].

Список використаних джерел

1. Астахов В.В. Правовое регулирование функционирования в Украине высших учебных заведений, основанных на негосударственной форме собственности: Дис... канд. юрид. наук : 12.00.03 / В.В. Астахов; Нац. юрид. акад. Украины им. Я. Мудрого. – Х., 1999. – 185 с.
2. Назарьева К.В. Развитие элитного образования в Англии : дис. канд. пед. наук 13.00.01 – общая педагогика, история педагогики и образования / Ксения Викторовна Назарьева. – Архангельск, 2008. – 207 с.
3. Частное образование в Украине, плюсы и минусы – [Электронный ресурс] URL: http://zojy.ucoz.ua/publ/chastnoe_obrazovanie/1-1-0-47
4. John Major: more of the same – [Электронный ресурс]. URL : <http://www.educationengland.org.uk>
5. Machin St., Wilson J. Public and Private Schooling Initiatives in England // Mobilizing the Private Sector for Public Education, October 5-6, 2005
6. Times Educational Supplement. March 22. 1996. – P. 11–15.
7. Thatcherism: the marketisation of education – [Электронный ресурс]. URL <http://www.educationengland.org.uk>
8. http://www.albioncom.ru/articles/school/rejtingi_britan/#content
9. <http://www.hopala.ru/study/18/>

References

1. Astakhov V.V. Pravovoe reghulyrovanye funkcyonyrovanyja v Ukrayne vysshjyx uchebnykh zavedenyj, osnovannykh na neghosudarstvennoj forme sobstvennosti: Dys... kand. juryd. nauk : 12.00.03 / V.V. Astakhov; Nac. juryd. akad. Ukrayny im. Ja. Mudrogho. – X., 1999. – 185 s.
2. Nazarj'eva K.V. Razvytye эlytnogho obrazovanyja v Anghlyy : dys. kand. ped. nauk 13.00.01 – obshhaja pedagoghyka, ystoryja pedagoghyky y obrazovanyja / Ksenyja Vyktorovna Nazarj'eva. – Arkhangheljsk, 2008. – 207 s.
3. Chastnoe obrazovanye v Ukrayne, pljusy y minusy – [Elektronnyj resurs] URL: http://zojy.ucoz.ua/publ/chastnoe_obrazovanie/1-1-0-47
4. John Major: more of the same – [Elektronnyj resurs]. URL : <http://www.educationengland.org.uk>
5. Machin St., Wilson J. Public and Private Schooling Initiatives in England // Mobilizing the Private Sector for Public Education, October 5-6, 2005
6. Times Educational Supplement. March 22. 1996. – P. 11–15.
7. Thatcherism: the marketisation of education – [Elektronnyj resurs]. URL <http://www.educationengland.org.uk>
8. http://www.albioncom.ru/articles/school/rejtingi_britan/#content
9. <http://www.hopala.ru/study/18/>